

ÂŞIK DERTLİ'NİN ŞİİRLERİNDE EHLİ BEYT SEVGİSİ VE KERBELA HADİSESİNİN YANSIMALARI

Cengiz GÖKŞEN*

Öz

Âşık Dertli, âşık tarzı Türk şiir geleneğinin 19. yüzyıldaki en önemli temsilcilerinden biridir. Asıl adı İbrahim olan Dertli, mahlasından da anlaşılacağı üzere sıkıntılı bir hayat yaşar. Hemen her âşık gibi gurbete gider ve İstanbul'dan Mısır'a kadar ülkenin birçok yerini gezer. Dertli'nin şiirlerinde dikkat çeken hususlardan biri, Ehl-i Beyt sevgisinin ve Kerbela hadisesinin sık sık işlenmesidir. Dertli'nin birçok şiirinde Ehl-i Beyte karşı duyduğu sevginin, Kerbela hadisesinden duyduğu acının ve Yezid karşıtlığının yansımalarını görmek mümkündür. Bu çalışmanın amacı, Âşık Dertli'nin şiirlerinde yer alan Ehl-i Beyt sevgisi ve Kerbela hadisesinin yansımalarını tespit etmektir. Bu bağlamda, bu makalede Prof. Dr. Dilaver Düzgün tarafından hazırlanan Dertli Divanı Karşılaştırmalı Metin kitabındaki şiirler taranarak Dertli'nin şiirlerindeki Ehl-i Beyt sevgisi ve Kerbela hadisesiyle ilgili unsurlar tespit edilmiş ve Dertli'nin konuya bakışı hakkında değerlendirmeler yapılmıştır. Sonuç olarak, Âşık Dertli, birçok şiirinde Ehl-i Beyte olan sevgisini ve Hazreti Hüseyin'in Kerbela'da Yezid tarafından şehit edilmesinden duyduğu acıyı dile getirmiştir. O, sünni olmasına rağmen şiirlerinde Alevi ve Bektaşî olduğunu belirtmiştir. Ehl-i Beyt sevgisi ve Kerbela hadisesinin müslümanları aynı duygu ve düşüncede birleştiren bir unsur olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Âşık Dertli, Ehl-i Beyt, Kerbela, Hazreti Hüseyin, âşıklık geleneği

THE LOVE OF AHL AL-BAYT IN ASIK DERTLI'S POEMS AND REFLECTIONS OF KARBALA'S INCIDENT

Abstract

In Minstrel Dertli is one of the most important representatives of minstrel style in Turkish poem tradition in the 19. century. His principal name is İbrahim. Dertli leads a distressful life as it is understood from his pen name. He goes abroad like all of the minstrels and travels a lot of places from Istanbul to Mısır. It draws attention that Dertli frequently mentions the love of ahl al-bayt and the incident of Karbala. It is possible to see the love of ahl al-bayt, the sadness of Karbala incident and the enmity of Yezid in Dertli's poems. The aim of this study is to determine the influences of Karbala incident and love of ahl al-bayt, which take place in Minstrel Dertli's poems. In this context, in this article by scanning the poems in Dertli Divanı Comparative Texts prepared by Prof. Dr. Dilaver Düzgün, items about love of ahl al-bayt and the incident of Karbala in Dertli's poems were determined and Dertli's perspective to this topic was evaluated. As a result, it was found that in many poems, Minstrel Dertli expressed his love of Ahl al Bayt and the pain he felt at Hüseyin's being martyred by Yazid in Karbala and

* Doç. Dr., Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Osmaniye /Türkiye, goksenc33@yahoo.com
DOI: 10.12973/hbvd.78.198

although he was a Sunni, he put forth in his poems that he was Alevi and Bektashi. It was also found that love of Ahl al Bayt and Karbala incident are the components which incorporate Muslims in the same feelings and thoughts.

Keywords: Minstrel Dertli, Ahl al-bayt, Karbala, Saint Huseyin, minstrelsy tradition

Giriş

Âşık Dertli, âşık tarzı Türk şiirinin geleneğinin 19. yüzyıldaki en önemli temsilcilerinden biridir. Köprülü'ye (2004: 685) göre, Emrah ile Seyranî'yi istisna edecek olursak, 19. yüzyıldaki âşıklar arasında Dertli kadar şöhret kazananı yoktur. Tam manasıyla meslekten yetişmiş bir âşık olan, uzun hayatı seyahatlerde ve âşık fasıllarında geçen, her sınıf halkla düşüp kalkan Dertli, bilhassa İstanbul'da ve Batı Anadolu'da şöhret kazanmıştır (2004: 685). Asıl adı İbrahim olan Dertli, mahlasından da anlaşılacağı üzere sıkıntılı bir hayat yaşar. Hemen her âşık gibi gurbete gider ve İstanbul'dan Mısır'a kadar ülkenin birçok yerini gezer (Düzgün, 2011: 23-24). Dertli de her âşık gibi içinde yetiştiği toplumun sosyal meselelerini, duygularını, düşüncelerini, kısacası maddi ve manevi kültürel unsurlarını şiirlerinde konu edinir. Bu unsurların içinde, Türk şiirinde sıkça işlenen dini-tasavvufi konulardan Ehl-i Beyt ve Kerbela hadisesiyle ilgili olanlar dikkati çekmektedir.

“Kerbela'da yapılan zulüm sonrası duyulan ıstırap ve hislenmeler bazen dertli bir sinede nefes olup dilden dile, telden tele, gönülden gönüle aktarılırken bazen bu derin duyular bir edibin kaleminde bir mersiye, bir maktel-i Hüseyin olarak ortaya çıkmış, en içli örnekler olarak edebiyatımızda yer almışlardır” (Özcan 2014: <http://www.yagmurdergisi.com.tr/archives/konu/edebiyatimizda-hz-huseyin-ve-kerbela-hadisesi-mayis>). Şiirleri içinde bu tür örnekleri gördüğümüz kişilerden biri de Âşık Dertli'dir. Bu makalede Âşık Dertli'nin şiirlerindeki Ehl-i Beyt ve Kerbela hadisesiyle ilgili unsurlar tespit edilmiş ve Dertli'nin konuya bakışı değerlendirilmiştir.

İslamiyet'in Türkler arasında yayılma dönemleriyle Müslümanlar arasındaki tasavvufi düşünce ve yaşam biçiminin yaygınlaşması yaklaşık olarak aynı yüzyıllara rastlar. Tasavvufi anlayışın İslami akideleri yaşam biçimi hâline getirme ve insanı merkeze alan yaklaşım biçimi, hoşgörü anlayışı, geleneklerle örtüşen yapısı, özellikle konargöçer yaşam süren Türk toplulukları arasında büyük kabul görür. Türkler, kurdukları medreselerde dini ve pozitif bilimlerde büyük bilim adamları yetiştirirken tekkelerde de halkın gönlünü kazanan, yetmiş iki millete bir gözle bakan maneviyat mimarları yetiştirmişlerdir. Bu maneviyat mimarları eğitim anlayışlarıyla, gösterdikleri davranışlarla, söz ve sohbetleriyle, sergiledikleri tutum ve halleriyle İslam'ın Türkler arasında hızlı bir şekilde kabul edilmesini, benimsenmesini ve yaygınlaşmasını sağlamışlardır.

Yeni girilen İslam kültür ve medeniyetinin temsilcileri olan mutasavvif derviş şairler, yeni dinin öğretilerini genellikle geleneksel halk şiiri formlarında dile getirirler¹. Bu anlayış zamanla dini-tasavvufi nitelikte bir edebi anlayışın ortaya çıkmasına vesile olur. Bunun yanında din dışı konularda şiirler yazan ve İslamiyet öncesi ozanbaksı geleneğinin takipçisi olan âşıklar da zaman zaman ya dinleyicilerin beklentisine cevap vermek veya şiirlerindeki sanatsal söyleyişlere derinlik ve güç katmak amacıyla dini-tasavvufi konuları ve unsurları eserlerinde işlemişlerdir.

İslamiyet sonrası şekillenen Türk edebiyatının ilk örnekleri olarak gösterilen Kutadgu Bilig, Divan-ı Hikmet, Atabetü'l-Hakâyık gibi eserler dini-tasavvufi nitelikte olduğu gibi, daha sonraki yüzyıllarda Orta Asya yanında Anadolu'da karşımıza çıkan edebi şahsiyetler (Yunus Emre, Hacı Bektaş Veli, Mevlana, Ahmed Fakih, Şeyyad Hamza, Gülşehri, Âşık Paşa, Kaygusuz Abdal, Abdal Musa vd.) ve eserleri de aynı özelliklere sahiptir. Yeni yeni şekillenen bu gelenek, Güzel'in de belirttiği gibi, dağdaki çobandan saraydaki hükümdara kadar bütün kesimlere hitap edebilen bir karaktere sahiptir. Bazen sanatlı ve alegorik ifadelerle dolu sanat gücü yüksek eserler, bazen duyguların en yalın bir biçimde ortaya konulduğu eserler vardır. Bu edebiyat şekil ve tür olarak bir yandan klasik edebiyatla diğer yandan âşık edebiyatıyla iç içe girmektedir (Güzel, 1999: 519).

Türk milleti, İslamiyet'i öylesine benimser ki İslam dininin değerlerini her şeyin üstünde görür ve baş tacı yapar. Gerçekleşmesinde hayır görülen her işe "Bismillah"la başlama düsturu edebi eserlere de uygulanır. İslamiyet'in kabulünden yüzyıllar sonra şekillenmiş Klasik Türk Edebiyatı temsilcileri de eserlerinin başına tevhid, münacaat, nat gibi dini türlerdeki şiirlerini koyarlar. Kısacası İslamiyet sonrasında teşekkül etmiş, tekke ve zaviyeler etrafında şekillenmiş Dini-tasavvufi Türk Şiiri yanında Âşık Tarzı ve Klasik Türk Şiirinde de dini-tasavvufi temaları işlemek neredeyse bir edebi gelenek olur. Dini-tasavvufi konular içinde ise haklarında ayet inen (Ahzab 33/33; Âl-i İmrân, 3/61; Şûrâ, 42/23), birçok hadis-i şerife konu olan (Kültürümüzde Ehl-i Beyt Sevgisi, <http://www.anadoluabf.org/sdetay.asp?did=68>) ve Hazreti Peygamber'in "Ehl-i Beytim" dediği kişilerin ayrı bir yeri vardır.

"Ehl-i Beyt" tamlaması, ev halkı anlamında, İslam tarihinde Hazreti Peygamber'in aile fertleri için kullanılan bir terimdir. Ancak Ehl-i Beytin kimlerden oluştuğu tartışmalı bir konudur. Ehlisünnet âlimlerinin bir kısmına göre sadece Hazreti Peygamber'in eşleri, bir kısmına göre ise Hazreti Peygamber'in eşleri, çocukları, torunları Hazreti Hasan ve Hüseyin ile damadı Hazreti Ali Ehl-i Beyti oluşturur. Şii âlimlere göre ise Ehl-i Beyt kapsamına Hazreti Peygamber, Hazreti Ali, Hazreti Fatıma, Hazreti Hasan ve Hüseyin girer (Karaman, 2010: 137). Türk halk şiirinde ise Ehl-i Beyt ifadesi Hazreti Peygamber, Hazreti Ali, Hazreti Fatma, Hazreti Hasan ve Hüseyin'den oluşan beş ulu kişiye verilen addır (Kaya, 2010: 162).

Peygamber Efendimizin vefatından sonra, İslam âleminde sular bir türlü durulmamıştır. Hazreti Muaviye'nin Hazreti Ali'ye biat etmemesiyle ortaya çıkan hilafet sorunu ise İslam dünyasının başına gelen en büyük felaketlerden biri olmuştur. Hazreti Muaviye ve oğlu Yezid döneminde Hazreti Peygamber'in "Ehl-i Beytim" dediği kimselere yapılan muameleler, insanlık dışı davranışlar, Müslümanlar arasında çok büyük kırılmalar, derin çatlaklar yaratmış ve insanların gönlünde onulmaz yaralar açmıştır. Özellikle Hazreti Peygamber'in ciğer pasesi, "Cennet gençlerinin efendileri" dediği iki torunundan biri olan Hazreti Hüseyin ve yanında bulunanların birçoğunun (72 kişi) günlerce aç ve susuz bırakıldıktan sonra 10 Muharrem 680 tarihinde Kerbelâ'da hunharca şehid edilmeleri, İslam dünyasında belki de kıyamete kadar sürecek acıların ve bölünmelerin yaşanmasına sebep olmuştur (Kılıç, 2010: 47-48).

Kerbela hadisesi, Ehl-i Beyt ve özellikle Kerbela şehitleri etrafında bir edebi geleneğin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Genel anlamda Maktel-i Hüseyin adı verilen bu gelenek, Arap edebiyatında başlamış, sonra da İran ve Türk edebiyatına geçmiştir (Çağlayan, 1997: 34-44; Özçelik, 2008: 4-7). Türk edebiyatındaki ilk maktel-i Hüseyin 14. yüzyılda görülür. Birçok kişiye göre Şadi veya Şazi'ye ait olan bu eser, Özçelik'e göre 1361 yılında Kastamonu'da Yusuf-i Meddah tarafından yazılmıştır (Özçelik, 2008: 60-93; 105-106, 2010: 7-15). Daha sonraki yüzyıllarda Maktel-i Hüseyinlerin sayısı gittikçe artmıştır. Hazreti Hüseyin, On İki İmam ve şehitlerin anılmasının Hazreti Muhammed'in şefaatine vesile olacağı inancı şairlerimizi ve âşklarımızı bu konuda bol miktarda şiir yazmaya sevk etmiştir (Bilge Kaya, Muharrem Ayı ve Kerbela Mersiyeleri, www.hbvdergisi.gazi.edu.tr/index.php/TKHBVD/article/view/783 13.01.2015; Çağlayan, 1997: 73). Oğuz'a göre, Hazreti Peygamber'in özel sevgisine mazhar olmuş sevgili torunu Hazreti Hüseyin'in hunharca katledilmesinden dolayı İslam dünyasında gerçekten büyük infial meydana gelmiştir. Ancak bu infiali en kuvvetli şekilde ruhlarında, kalplerinde yaşatanlar Türkler olmuştur (1997: 22).

Hazreti Hüseyin'in Kerbelâ'da şehit edilişi, Klasik Türk Edebiyatı, Türk Halk Edebiyatı ve Dini Tasavvufi Türk Edebiyatı gibi edebi geleneklerde farklı kullanım alanları ve biçimleri bulmuştur (Gürbüz 2012: 131)¹. Kerbela hadisesini anlatmanın ve Hazreti Hüseyin'e yas tutmanın şefaate vesile olacağı inancı, halk şairlerimizi de bu konuda şiirler yazmaya sevk etmiş (Çağlayan, 1997: 73), özellikle Alevi-Bektaşî geleneğindeki mersiye, düvaz, muharremiye ve nefeslerde Kerbela hadisesi ve Hazreti Hüseyin'in şahadetinden duyulan üzüntü sıkça işlenen konu ve temalardan biri olmuştur. Alevi-Bektaşî şairleri başta olmak üzere, halk şairleri koşma türünde Kerbela ağıtları söylemiş; âşklar ve meddahlar Kerbela hikâyeleri anlatmışlardır (Şahin, 2011: 182).

Türkler, İslam'ı kabul etmelerinden bu yana Hazreti Peygamber'e ve kutlu soyuna daima özel bir sevgi beslemişlerdir. Bunun en somut yansımaları ülkemizdeki kişi adlarında görürüz. Sosyal medya üzerinden yüzeysel bir tarama yapıldığında bile ülkemizde en yaygın isimlerin Hazreti Peygamber'in kendisine veya aile bireylerinden birine ait olduğu görülmektedir. (Canatan, 2012: 213-236; <http://www.nvi.gov.tr/Files/File/Istatistikler/Isimler/en%20%C3%A7ok%20kullan%C4%B1lan%20ad.pdf>). Bunun yanında, İslam'ın Türkler arasında yayıldığı yıllarda yaşamış Arslan Baba, Ahmet Yesevi ve Dede Korkut gibi toplumda kabul görmüş kişiler, efsanevi ve mistik bir hüviyete büründürülerek bir şekilde Hazreti Peygamber'le ilişkilendirilmeye, doğrudan bağlantı kurulmaya çalışılmıştır. Hazreti Peygamber'e ve soyuna olan bu ilgi Türk edebiyatına da yansımış, Ehl-i Beyt sevgisi İslamiyet sonrası ilk devirlerden itibaren edebi eserlerde yer almaya başlamıştır (Erdoğan, 2007: 230).

Türk milletinin Ehl-i Beyte olan muhabbetinin somut emarelerini İslamiyet sonrası Türk edebiyatının ilk eserlerinden olan Kutadgu Bilig'de bile görürüz. Yusuf Has Hacip, Ehl-i Beyte karşı sergilenen tutum ve davranışı, "Hizmetkârlardan başka ve beyin adamları dışında münasebette bulunulacak kimseler şunlardır. Bunlardan biri Peygamber'in neslidir; bunlara hürmet edersen, devlet ve saadete kavuşursun. Bunları pek çok ve gönülden sev; onlara iyi bak ve yardımda bulun. Bunlar Ehl-i Beyttir, Peygamber'in uruğudur; Ey kardeş, sen de onları Hazreti Peygamber hakkı için sev." (1998: 313) şeklinde belirtir.

Kerbela ve Ehl-i Beytle ilgili ilk ve belki de en içten şiir, tasavvuf deyince aklımıza ilk gelenlerden olan Yunus Emre'nin adaşı Aşık Yunus'un "Hasan'ıla Hüseyin'dür" nakaratlı şiiridir. Bu şiirin dörtlüklerinden birkaçı şöyledir:

Şehidlerin serçeşmesi

Hasan ile Hüseyin'dür

Âşıkların göl yaşı

Hasan'ıla Hüseyin'dür

Hazret Ali babaları

Muhammed'dür dedeleri

Arşun iki küpeleri

Hasan'ıla Hüseyin'dür

Kerbela'da yazıları

Şehid oldu gazileri

Fatma ana kuzuları

Hasan'ıla Hüseyin'dür

Ayet içinde okunan

Şehidlere serdar olan

Cennet içinde salınan

Hasan'ıla Hüseyin'dür (Tatçı, 1991: 47-48).

1. Dertli'de Ehl-i Beyt Sevgisi

Âşıklar hakkında bilgi verilirken, içinde buldukları toplumun bir nevi aynası oldukları, toplumdaki olumlu veya olumsuz her türlü olay ve durumu, tutum ve davranış şiiirlerinde dile getirdikleri, daima doğrunun yanında oldukları, hak bildikleri yolda kimseden çekinmedikleri, tabiri caizse, gözlerini budaktan sözlerini dudaktan esirgemedikleri, millî ve manevî değerlerin daima koruyucu, taşıyıcısı ve aktarıcısı oldukları ısrarla vurgulanır (Yardımcı, 2002: 38-39; Gökşen, 2012: 118-135). Bu bağlamda, Âşık Dertli de toplumsal ve kültürel birçok unsuru şiiirlerinde işlemiştir.

Dertli'nin şiiirlerinde ilk dikkati çeken hususlardan biri, dini-tasavvufî unsurların yoğunluğudur. Dini-tasavvufî unsurlar içinde ise Ehl-i Beyt sevgisi ve Kerbela hadisesine bağlı olarak söylediği şiiirler ayrı bir yer tutmaktadır. Bu şiiirler, baştan sona Ehl-i Beyt sevgisini veya Kerbela hadisesini konu alan şiiirler ve Ehl-i Beyt sevgisini veya Kerbela hadisesini ihtiva eden dörtlükler, beyitler şeklinde iki gruba ayrılabilir. Bunların yanında, telmih veya teşbih amacıyla Ehl-i Beyte ait ögelere veya Kerbela hadisesine atıflar yapıldığını da görmekteyiz. Kutlu'ya göre, Dertli, Mısır'da geçirdiği yıllarda manevî açıdan çok büyük değişikliğe uğrar. Saz şairi kimliğinin iyiden iyiye olgunlaşması, pekişmesi yanında, sıkı bir Bektaşîlik tarikatı mensubu, Alevî ve Ehl-i Beyt âşığı olur. Dertli'nin Ehl-i Beyte karşı muhabbeti o denli ileridir ki bir seferinde Hasan Hüseyin aşkına kendi eliyle kendi gırtlığına bıçak bile çalar (1979: 14). Hazreti Hüseyin'in Kerbela'da insafsızca şehid edilmesinin acısını bir türlü sindiremez. Hazreti Hüseyin'in bir mecliste oldukça feci bir şekilde öldürülmesi anlatılırken üzüntüsünü yenemeyen Dertli kendisini öldürmek ister (Kutlu, 1979: 23).

Dertli'nin yaşadığı 19. yüzyılın eğilimlerinden biri de Ehl-i Beyt sevgisinin somut olarak şiiirlere eskiye oranla daha çok yansımalarıdır. Sadece Alevî-Bektaşî şairleri değil, diğer mezheplere bağlı şairler de bu dönemde Ehl-i Beyte olan sevgi ve saygılarını şiiirlerinde sık sık dile getirmişlerdir (Öztahtalı, 2011: 87). Psiko-sosyal ve sosyo-kültürel açıdan özel olarak incelenmesi gereken bu durumun 19. yüzyılda Osmanlı'nın dağılma sürecine girmiş olmasıyla ilgisi muhtemeldir. Hem Divan hem de Halk şiiirindeki Kerbela ağıtlarını derleyen ve kitap haline getiren Çiftçi'ye göre de 19. ve 20.

yüzyılda yaşananlarla mersiyelerin sayısının artmasında doğrudan ilişki vardır (<http://edebiyatortami.blogspot.com.tr/2012/11/cemil-ciftci-ile-soylesi-eyup-onder.html>).

Dertli’nin baştan sona Ehl-i Beyte duyduğu muhabbeti konu alan üç şiiri vardır. Bunlardan birinci gazel, ikinci müseddes, üçüncüsü ise koşma tarzındadır. Gazel ve müseddes tarzındaki şiirler aruzun Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün kalıbıyla, koşma ise 11’li hece ölçüsüyle yazılmıştır. “Derler bize” redifli gazel tarzındaki aşâğıdaki şiirinde, Ehl-i Beyte karşı duyduğu muhabbeti, başkalarının kendisi hakkında söyledikleri üzerinden kısaca şöyle ifade etmiştir.

Bize Ehl-i Beyt derdiyle hasta, Mustafa’nın hakiki aşığı kimlerdir, diye sorulduğunda, velayet şahı Murtaza’ya tabi olanlar derler. Biz Hazreti Hasan ve Hüseyin için canımızı ve başımızı veririz. Şehidler şahı Kerbela şehidinin kölesi derler bize. Aşık ile kılıçlar çekip inkârcılara karşı durmuşuz. Bu sebepten Süfyan’ın soyundan gelenler bize eşkıya derler. Ben yetimlerin derdiyle Dertli biriyim, ey tabip bizden elini çek, bizim derdimize dermansız derler.

“Âşık-ı sâdik muhibb-i Mustafâ derler bize

Derd ile gayret-keş-i âl-i abâ derler bize

Bir gürûhuz sorsalar ey kavm siz kimlersiniz

Tâbi-i şâh-ı velâyet Murtezâ derler bize

Cân u baş terk eyleriz bizler imameyn aşkına

Bende-i şâh-ı şehîd-i Kerbelâ derler bize

Aşk ile tîglar çekip münkire karşı durmuşuz

Ol sebepten kavm-i Süfyan eşkıya derler bize

Gerçi ben bir Dertli’yim derdim yetimler derdidir

Çek elin bizden tabîbâ bî-devâ derler bize (s.89/17).

Dertli’nin Ehl-i Beyti konu alan ikinci şiiri, son bendi hariç, baştan sona Hazreti Ali’yi anlatan, yücelten, öven bir şiirdir. Müseddes tarzında yazılan şiirin son iki mısrası nakarat olarak tekrar edilmektedir. Dertli, bu mısraların ilkinde Hazreti Ali’yi övmeye gücünün yetmeyeceğini belirttikten sonra Hazreti Peygamber’in Hazreti Ali ile ilgili söylediği “Ali’den cesur, Zülfikâr’dan keskin kılıç yoktur” hadisini söylemiştir. Dertli,

Hazreti Ali'yi anlatmakta aciz kalacağımı bildiğinden onu yaratılmışların en güzelinin bir hadisiyle anlatmıştır. Şiirde Hazreti Ali ile ilgili söylenenleri şöyle özetleyebiliriz.

Hazreti Ali (Allah'ın Aslanı), cennette Kevser şarabı ikram edicidir; O, anasından Hazreti Peygamber'e yadigârdır; İslam dini onun kılıcıyla tanındı; sayısız kâfir askerini kılıçtan geçirdi. Bu dünyada da öbür dünyada da şanlı, şöhretli olan birisini nasıl övebilirim; Ali'den cesur, Zülfikâr'dan keskin kılıç yoktur. Mustafa'nın amcaoğlu, Muhammed'in kızının kocası, Nebi'nin sırrına ezelden aşına, Hüda'nın sırlarına vakıf (ilmin kapısı), peygamber varisi, bin canım olsa Ehl-i Beytine ve evlatlarına feda olsun. Cennetin efendisi, kıyamet gününün şefaathçisi, hakikat hazinelerinin kâşifi, evliyaların başkanı Ali'nin taraftarıyım, Mustafa'nın seveniyim. Onu inkâr edenler aşığaların aşâğısını yurt tuttular. Hem cömert hem dost hem de velilerin başı; hem yıldızların hem güneşin hem de feleklerin mahı; açık ve gizliyi bilen, insanların ve cinlerin padişahı; kâfirlerin yok edicisi, müminlerin koruyucusudur. Ateşe gül ol dese, ateş gül bahçesi; güle kırgınlıkla baksa, güller diken bahçesi; karıncaya iltifat etse, karınca Süleyman; taşa aslan ol dese, taş aslan olur. Siz Yezid'in taş yürekli, görünürde Müslüman, kalles olduğunu anladınız mı? Dertlerle gözyaşı döktüğüm ve Kızılbaş olduğum için beni ayıplamayın.

“Sâkî-i Kevser' dürür cennette şîr-i Kirdigâr

Rahm-i mâderden oluptur Mustafa'ya yâdigâr

Oldu seyfinden annin dîn-i Muhammed âşikâr

Leşker-i küffârı tigiden geçirdi bî-şümâr

Ya nice medhedeyim dünya vü ukbâ nâmı var

La feta illâ Ali lâ seyfe illa Zülfikâr

Zevc-i bint-i Muhammed ibni amm-i Mustafa

Tâ ezelden oldu ol sırr-ı nebiye âşinâ

Vâris-i peygamber oldur vâkıf-ı sırr-ı Hudâ

Âl u evlâdına bin cânım dahi olsun fedâ

Ya nice medhedeyim dünya vü ukbâ nâmı var

La feta illâ Ali lâ seyfe illa Zülfikâr

Şâfi-i rûz-ı kıyamet vâli-i mülk-i velî

Kâşif-i genc-i hakikat evliyâlar ekmeli

*Ben muhibb-i Mustafa'yım tâbi-i taraf-Ali
Mesken etti kendine inkâr edenler esfeli
Ya nice medhedeyim dünya vü ukbâ nâmı var
La feta illâ Ali lâ seyfe illa Zülfikâr*

*Hem Ali'dir, hem velîdir hem velâyet şahıdır
Hem nücâm u hem de şems ü hem felekler mâhıdır
Zâhir ü bâtında ins ü cinnî pâdişâhıdır
Kâfirin küfrüdür ol hem müminin penâhıdır
Ya nice medhedeyim dünya vü ukbâ nâmı var
La feta illâ Ali lâ seyfe illa Zülfikâr*

*Âteşe gül ol dese âteş gülistânlık eder
Güle baksa kahr ile güller hâristânlık eder
Mûra kılsa iltifât mûrlar Süleymânlık eder
Taşa arslan ol dese taş elbet arslanlık eder.
Ya nice medhedeyim dünya vü ukbâ nâmı var
La feta illâ Ali lâ seyfe illa Zülfikâr*

*Bildiniz mi siz Yezid'in bağırdım taş olduğun
Zâhiren İslâmlığın bâtında kallaş olduğun
Ta'n kılman dertler ile gözlerim yaş olduğun
Ayıp görmen Dertli'nin siz Kızılbaş olduğun.
Ya nice medhedeyim dünya vü ukbâ nâmı var
La feta illâ Ali lâ seyfe illa Zülfikâr (s.165-167/78:1-6).*

Şiirleri günümüz Türkçesine çevirerek ve muhtevaları hakkında bilgi vererek çalışmayı uzatmamak için aşağıdaki şiirin, dörtlüklerin ve beyitlerin muhtevalarına girmiyor, sadece metinleri vermekle yetiniyoruz.

*Er yolunda bu âleme gelenler
Cümlesi Ali'ye server dediler*

Cümle evliyâlar cümle erenler
Binbir ismin birin haydar dediler
Sad-hezâr esselâm o nesl-i pâke
Esrâr-ı murtezâ sığmaz idrâke
Bir kez müştesini vurunca hâke
Erhâm semellâhu ekber dediler

Alevîyim Hüseyîyim Hayderî
Olsa idim kanberinin kanberi
Şah Takî Bâ Nâki Mehdi Askerî
Dertli yollarında kemter dediler (s.184/95:1-3).
Cânıma evvel benim sûz-ı Hüseyin'den düştü nâr
Âteş-i hicrânına sabretmeye tâkat mi var
El ne derse koy desin sevdim Hüseyin'i kâr zarâr
Gitti elden çaresiz inân-ı esb-i ihtiyâr
Gerden-i mecruhumu kestim kızıl kan eyledim
Kendimi aşkın yolunda dosta kurbân eyledim (s.132/51:2).

Bir haber alalım seher yelinden
Dinle ki ne söyler cânân ilinden
Âl-i Muhammed'i koyma dilinden
Bu aşk ile yana yana var yürü
Muhammed'in şavkı rûz-ı cezadır
Âl ü bendesine sâhib atâdır
Hasan ü Hüseyin bedrü'd-dücâdır
Ağlayarak o dîvâna var yürü (s.132/51:2).

Dertten hâli değil dil-nâ-şâdımız
Anın için Dertli kaldı adımız

Kıyâmet haşre dek yok âzâdımız
Âl-i Muhammed'in gulâmıyız biz (s.219/123:3).
Pâk-i gevherdir Ali evlâdına ikrâr eden
Çünkü tathîr âyeti hayrû'l-beşer şânındadır (s.189/100: 1).

Feth-i a'dâ kılmağa çekdi süyûf-ı Haydar'ı
Ol sebepten al-renk oldu boyandı kana fes (s.207/114: 4).
"Biz bir askeriz hazreti şah mîr-alayımız
Cândan geçmişiz uğruna yoksul u bâyımız
...
Şöyle askeriz Hasan kâim-i makâm bize
Cenge girince şah-ı şehîd reh-nümayımız (s.261/37:1, 3).
si
Zülfikâr resminde çekilmiş kaşlar
Ehl-i aşk halinden bilmeyen taşlar (s.81/12:3).

Resmolmuş alnında çifte Zülfikâr
Yad eder gözlerin ism-i Hayder'i (s.116/38:3).

2. Kerbela Hadisenin Yansımaları

İslamiyet öncesi Türk toplumunda görülen yağ törenlerinin etkisi denebilir ki İslamiyet sonrası maktel-i Hüseyin günlerinde kendisini göstermiştir. Nasıl ki İslamiyet öncesi şölenlerdeki ziyafet geleneği İslamiyet sonrası mevlid geleneğine dönüşmüşse (Banarlı, 2001: 481; Akarpınar, 2006: 45-46), İslamiyet öncesi yağ törenlerinin de İslamiyet sonrası ortaya çıkan muharrem ayındaki yas törenlerindeki bir kısım uygulamaların ortaya çıkışında ve yaygınlaşmasında etkisi muhtemeldir. Yağ törenlerinde nasıl ozanlar milletin duygularına tercüman oluyorsa, muharrem ayının acısı için de âşıklar ve şairler tarafından yüzlerce şiir yazılmış ve bir gelenek, bir tür oluşmuştur (Çağlayan, 1997: 30-43; Şahin 2011: 182-185).

Alper Tunga sagusunda söylenenlerle muharrem ayı törenlerinde yapılan uygulamaların birçoğunun benzerlik göstermesi bu durumu daha da güçlendirmektedir. Alper Tunga sagusunda nasıl felekten şikâyet varsa, Alper Tunga'nın ölümüyle feleğin öcünü aldığı vurgulanıyorsa, maktel-i Hüseyinlerde dile getirilen hususlardan biri de

felekten şikâyetir (Çağlayan, 1997: 55-56). Alper Tunga'nın ölümünden duyulan acıyla insanlar üstlerini başlarını, yüzlerini yırtmaktadır. Kerbela hadisesinin yıl dönümü olan 10 Muharrem'de yapılan yas törenlerinde de insanlar üstlerini başlarını yırtmakta, kendilerini zincirlerle dövmektedir. Halkın gönlüne girmeyi başarmış iki büyük kahramanın ölümü karşısında her iki dönemde de gösterilen tepki aşağı yukarı aynıdır.

Dertli, Kerbela hadisesinden o denli müteessir olur ki "Gerden-i mecrumu kestim kızıl kan eyledim / Kendimi aşkın yolunda dostu kurbân eyledim." (s.132/51:2) mısralarında açıkça belirttiği üzere boynunu keserek kendini Hazreti Hüseyin'e kurban etmek ister. Köprülü bunun bir tevilden başka bir şey olmadığını, hatta asıl adı Lütfi olan aşğın, Dertli diye şöhret kazanmasının, rivayete göre, bu teşebbüsten sonra olduğunu belirtir (2004: 682).

Kerbela hadisesini anlatan şiirlerde konunun işleniş biçimi büyük oranda benzerlik gösterir. Kerbela yaşananlar ve olayların gelişimi geniş yer tutar. Her vesile ile Yezid'in suçlu olduğu belirtilir ve şairler Hazreti Hüseyin'den kendileri için şfaatçi olmalarını isterler. Yezid'e beddua edilir ve lanet okunur (Gürbüz 2012: 131; Çağlayan, www.academia.edu/7628843/Kerbela_Olay%C4%B1n%C4%B1n_Edebiyata_ve_Di%C4%9Fer_Sanatlara_Yans%C4%B1mas%C4%B1). İslamiyet öncesi ölen kahramanların arkasından söylenen sagularla İslamiyet sonrası söylenen mersiyeler muhteva bakımından oldukça benzerlik gösterir (Köprülü, 2003: 100-102). Bu durum, acının dilinin her zaman aynı olduğunu göstermektedir.

Dertli'nin şiirleri içinde doğrudan Hazreti Hüseyin'e Kerbela'da yapılanları konu alan iki şiir vardır. Bu şiirlerden biri 14'lü hece ölçüsüyle söylenmiş, beş mısralık beş bentten oluşan bir mersiyedir. Şiir aaaaa bbbba cccca ... şeklinde döner ayaklı olarak kafiyelenmiştir. Nakarat olarak tekrarlanan mısrada Yezid'in adı yerine dört bentte zalim, bir bentte ise kâfir ifadesi kullanılmıştır. Dertli, her bendin sonunda Yezid'e, Hazreti Peygamber'in Hüseyin'e kıyacak, kendisine ne yaptığını sormuştur. Şiirin bütün bentlerinde Kerbela'da Hazreti Hüseyin'e yapılanlar üzerinden Yezid'e seslenilmiştir. Şiirde anlatılanları şöyle özetleyebiliriz.

Hazreti Ali'nin iki gözü, Hazreti Fatma'nın ciğerparesi, nübüvvet bahçesinin gönlünün iki gülü, terinin bir damlasına paha biçilemezken Kerbela çölü onun kanını sürme gibi gözüne çekti. Zalim, Mustafa sana ne etmişti de Hüseyin'e böyle kıydın. Soyü bozuklar insaf yolunu tutmadınız, Peygamber soyundan gelen bütün yetimlere eziyet ettiniz, yaptıklarınızdan dolayı kimse size Müslüman diyemez, yaptığınız zulme gökler ve yerler kan ağladılar. Kerbela hadisesi gönlümü mahzun ediyor, beni dertlendiriyor, bu savaş derdimi artırıyor, bu kötü olay gözümü kanla dolduruyor, bu hikâyeyi anmak gündüzümü geceye çeviriyor. Ey Yezid, yarın mahşer yerine geleceksin, Hüseyin'in dedesi Muhammed Livâü'l-hamid sancağını açacak, o sancağın altına geldiğimde, ey alçak rezil, yüzünün karalığı nam ve nişanın olacak. Yezid'in canına

bir anda yüz binlerce lanet olsun, başını taştan taşa vursun, köpek suretine girdi ve kılıç ona yılan zehri oldu. Dertli, senin gibi hanedanın başka seveni yok.

Ciger-güşe-i Fâtıma dü çeşm-i Murtezâ

Ol bağ-ı nübüvvette iki verd-i dil-güşâ

Bir katre dem-i pâkine yetmez iken bahâ

Kühul gibi çekti gözüne deşt-i Kerbelâ

Zalim nice kıydın sana n'ettiği Mustafâ

İnsaf yolunu tutmadınız kavm-i bâtilân

Bunca yetim-i pâke cefâ kıldınız hemân

Kimseye diyemez sizlere bunlar da müslümân

Kan ağladılar bu işe zemîn ü asumân

Zalim nice kıydın sana n'ettiği Mustafâ

Bu vakiadır gönlümü mahzun eden benim

Bu kazayadır derdimi efzûn eden benim

Bu musibettir dü çeşmim pür-hûn eden benim

Bu zikr-i hikâyet günümü dün eden benim

Zalim nice kıydın sana n'ettiği Mustafâ

Yarın mahşer yerine gelmez misin ey Yezid

Cedd-i Muhammed açsa gerek livâü'l-hamîd

Taht-ı livaya gelem yüzün kara ey pelîd

Nam ü nişanın olsa gerek anda nâ bedîd

Kâfir nice kıydın sana n'ettiği Mustafa

La'net Yezid'in cânına yek anda sad hezâr

Taştan taşa çalsın başını bulmasın karar

Kelb suretine girdi şimşir oldu zehr-i mâr

Dertli sana benzer muhibb-i hânedân mı var

Zalim nice kıydın sana n'ettiği Mustafa (s.69-70/1:1-5).

Dertli'nin Kerbela hadisesiyle ilgili ikinci şiiri 11'li hece ölçüsüyle yazılmış, üç dörtlükten oluşan koşma tarzında bir mersiye'dir. Şiirde anlatılanlar özetle şöyledir:

Hazreti Hüseyin, hesap gününün şefaatçisi, Kerbela'nın şahı, şehitlerin başı, Allah'ın saydığı, sevdiği, Ali'nin oğlu, Mustafa'nın iki gözüdür. Münafıkların sözlerine itibar etmem, kadere inanırım, dünyanın dedikodusu aklıma gelmez; "Ali'den cesur, Zülfikâr'dan keskin kılıç yoktur" sözünü dilimden düşürmem. Dertli, bütün dertlerini on iki gördüm. Bu dertleri üçer üçer dörde verdim, dört kapıdan üçer üçer girdim hep on iki etti. Müminlere yol göstericiler on ikidir.

Şâfi-i kıyamet yevm-i nedâmet

Serdâr-ı şehidân şâh-ı Kerbelâ

Makbûl-i ilallah mergûb-ı hazret

Dü çeşm-i Mustafa ibni Murtezâ

Münafık sözlerin almam eğnime

Teslim kılıcını çaldım boynuma

Kil ü kâl-ı cihan gelmez aynıma

Dilde zikrim ism-i Ali la fetâ

Dertli dertlerini gördüm on iki

Üçer üçer dörde verdim on iki

Dört kapıdan üçer girdim on iki

On ikidir müminlere reh-nüma (s.80/11).

Dertli, bir dörtlüğünde Kerbela olayından duyduğu üzüntüyü dile getirmiş; dünyada çektiği tüm dertlerinin Kerbela'da şehit edilmiş olan Hazreti Hüseyin'e yapılanlardan kaynaklandığını belirtmiştir.

*“Hep çektiğim şah-ı şehid Kerbela derdi
Ko ben çekeyim haşre kadar bi deva derdi
Kan ağladığım ol Hasenü'l-mücteba derdi
Zâr eylediğim bunca benim Murteza derdi*

*Dertten bilenler mahşere dek yane der bana
Bî derd olanlar şüphesiz divâne der bana (s.71/2:3).
Siz Yezid'in Ehl-i Beyte buğzunu ayb etmeyin
Darb-ı şimşir-i Ali n'etsin cânsitânındadır (s.189/100: 2).*

Şiirlerinde, dini-tasavvufi unsurlara fazlaca yer vermesi, Ehl-i Beyt sevgisi, Kerbela hadisesini sıkça işlemesi ve Alevi, Bektaşî olduğunu belirtmesi, bilim insanlarının da Dertli'nin tarikati olup olmadığı, özellikle Alevi veya Bektaşî olup olmadığı meselesine değinmelerine sebep olmuştur.

Kerbela hadisesi ve Ehl-i Beyt daha çok Alevi-Bektaşî geleneğine mensup âşıklar ve şair dervişler tarafından işlenen bir konudur. Alevilik ve Kızılbaşlık kan bağıyla sahip olunan dini düşünce anlayışlarıdır. Dertli, soyu itibarıyla Alevi ve Kızılbaş olmamakla birlikte, şiirlerinde işlediği konu ve temaların birçoğu Alevi-Bektaşî geleneğiyle örtüşmektedir. Yukarıdaki şiirlerinde görüldüğü üzere kendisi Alevi ve Kızılbaş, “Bektaşiyiz” (Köprülü, 2004: 687) redifli şiirinde ise Bektaşî olduğunu belirtmektedir. Öcal'a göre de şiirlerindeki samimi Bektaşî üslubu dikkate alındığında Dertli'nin Bektaşî tarikatına bağlı olması kuvvetle muhtemeldir (1997: 21). Düzgün'e göre şiirlerinde bariz bir biçimde görülen Ehl-i Beyt sevgisi, Kerbela acısı ve Yezid karşıtlığı, Dertli'nin Bektaşî çevreleriyle yoğun temas halinde olduğunu gösterir. Ancak bu şiirlerin söyleniş gerekçeleri ve icra bağlamları hakkında kesin bilgilere sahip olmadığımız için bu anlayışın nasıl geliştiği, boyutlarının ne olduğu gibi sorular cevapsız kalmaktadır. Elimizdeki verilerden hareketle onun herhangi bir tarikatın gerçek bir müntesibi olmadığını, sadece tarikat çevrelerinde edindiği teke tasavvuf kültürünü şiirlerinde yansıttığı söylenebilir (2011: 40-41). Mazıoğlu'na göre ise Dertli, mihnetli hayatının ıstıraplarını tasavvufun huzur verici ikliminde teskin etmiş, acı çeke çeke olgunlaşmış, gönül eri bir âşıktır (1986: 40). Köprülü'ye göre, Dertli'nin Alevi veya Bektaşî olduğu kesin olarak söylenemez; laubali derbeder tabiatı, Bektaşî tekkelerinde yaşayan serbest ve basit tasavvuf telakkilerini kolayca kavramasına hizmet etmiş, Bektaşî ve Şii ananelerini öğrenmiş, propagandacı Bektaşî-Kızılbaş şairler tarzında Bektaşî şiirleri, devriyeler, nefesler, Kerbela şehitleri için mersiyeler de yazmıştır (2004: 687-688). Âşıklar toplumun duygu ve düşüncelerini dile getirdikleri müddetçe kabul görürler ve dinlenirler. Bu durumu çok iyi bilen âşık

nereye varmışsa oranın derdiyle dertlenmiştir. Dertli de muhtemelen gezdiği yerlerde Bektaşî tekkelerinde konaklamış ve bağlam gereği, Bektaşiliği, mensuplarını ve tarikatın değerlerini konu alan ve yücelten şiirler söylemiş ve kendisini tarikatın bir mensubu gibi göstermiştir (Tek, 2011: 82). “Dervişin fikri neyse zikri odur.” düsturu çerçevesinde düşündüğümüzde, Dertli’nin Ehl-i Beyte olan muhabbetinin sözde değil özde, samimi ve içten olduğu görülmektedir.

Yeniçeri Ocağı’nın kaldırılması ve bu ocakla irtibatı olan Bektaşî tekkelerinin kapatılması, yasaklanması ve tekkelerdeki babaların bazılarının idam edilmesi ve birçoğunun ülkenin değişik yerlerine sürgün edilmesi (Altuntaş, 2005: 106-122), öteden beri bu gelenekten beslenen âşıkların tepkisine sebep olmuş, dolayısıyla bu dönemde yetişen âşıklar, şiirlerinde Ehl-i Beyte özel bir ilgi göstermiş olabilirler. Bunun yanında âşıkların tipik özelliklerinden biri, içinde buldukları ortama çabucak uymaları, tabiri caizse kimin ekmeğini yiyorlarsa onun davulunu çalmalarıdır. Bu bağlamda Dertli’nin de içinde bulunduğu ortamlara göre Alevi-Bektaşî geleneğine ait konu ve temaları şiirlerinde işlemiş olması kuvvetle muhtemeldir.

Demir’e göre, bin yıldan uzun bir zamandır İslam dininin bayraktarlığını yapmış olan Türk milleti, mertliğin, yiğitliğin, dürüstlüğün, hakkın, hukukun, adaletin, faziletin, ilmin, sadakatın, teslimiyetin, güvenin timsali olmuş Hazreti Ali’yi gönlünün ve düşünce dünyasının merkezine yerleştirmiş, Muaviye/Yezid meselesinde Hazreti Ali’nin yanında olmuş, Hazreti Peygamber’in temsilcisi olarak onu görmüştür. Hazreti Hasan ve Hüseyin’e yapılan haksızlıklar ve vahşetler karşısında mazlunun yanında yer almış, yapılanları beynine kazımış, özellikle Hazreti Hüseyin’in yasını hâlâ tutmakta ve sonsuza kadar da tutmaya devam edecek görünmektedir. Bebeklerine,

*Horoz öter uzun uzun,
Uyusanız iki gözüm,
Hak’ tan geldi benim yazım,
Eee Hasan’ım Hüseyin’im eee ...*

*Çamdan beşik yaptırayım,
İçine gül doldurayım,
Uyumazsamız kaldırayım,
Eee Hasan ım Hüseyin’im eee ...
Eee Hasan’ ım Hüseyin’im eee ...*

şeklinde ninniler söylemeleri bunu göstermektedir.

Bunun yanında yüz binlerce şehit vererek vatan yaptıkları Anadolu'ya Hazreti Ali mührünü vurabilmek ve onun adını her gün zikredebilmek için, dağda bayırda bulunan taşları, yapılan camileri, efsaneler vasıtasıyla Hazreti Ali ile ilişkilendirmişlerdir (2011: 85-104).

Hazreti Peygamber'in birçok kez övdüğü, haklarında dua ettiği, Müslümanlara emanet bıraktığı torunu Hazreti Hüseyin'e ve aile efradına, Yezid'in saltanatını korumak için Kerbela'da yapılanlar ve Hazreti Hüseyin'in şehit edilmesi, duyulan acının asırlarca devam etmesine yol açmıştır. Olayın tarihi ve sosyal etkileri hâlâ sürüp gitmektedir (Çağlayan, 1997: I). İslam âleminin dönüm noktalarından biri olan hadise, kültürel bir öge olarak gerek sözlü gerekse yazılı geleneğin ele alıp işlediği ve sonraki kuşaklara aktardığı önemli temalardan biri hâline gelmiştir. Bu aktarım sürecinde zaman içerisinde farklılaşan yazılı/sözlü anlatılarda, Kerbelâ hadisesi gerçeğe aykırı detayların da eklendiği destansı bir havaya, olayın yaşandığı yer olan Kerbelâ ise kendisini matem yurdundan kutsal mekâna dönüştüren olağanüstülüklerle mistik bir yapıya kavuşmuştur. Hazreti Hüseyin ise doğumundan şehit edilmesine kadar gerçekleştiği ileri sürülen olağanüstü olaylarla efsanevi bir kimliğe bürünmüştür. Bu olağanüstü kimliğiyle sanatsal bir figür halini almış, yüzyıllardır edebiyat, musiki, resim, tiyatro gibi çeşitli sanat dallarında işlenip duran bir kült hâline gelmiştir (Gürbüz, 2012: 131-132).

3. Sonuç

Kerbela, tüm İslam âleminin kabuk bağlamayan yarasıdır. Hele de 19. ve 20. yüzyıllar ile günümüzde olduğu gibi, İslam âleminin parça parça olduğu, her parçanın zulüm altında inim inim inlediği dönemlerde bu yaranın acısı daha da çok hissedilmektedir. Böyle bir zamanda yaşayan Dertli, 13. yüzyılda Moğol zulmü altında inleyen ecdadının tasavvufa yönelmesi gibi, dine ve tasavvufa yönelmiş, Alevi ve Bektaşiliği kendi mizacına en uygun meşrep görmüş, Sünnî olmasına rağmen kendini öyle ifade etmiştir. Bu zümre içinde Ehl-i Beyte yapılanlar anıldıkça yüreğinin yangını daha da artmış ve bu durum şiirlerine yansımıştır.

Canlıların mizacı birbirine benzer. Bitkiler nasıl güneş nerden gelirse yönlerini o tarafa dönerse, hayvanlar kendilerini kim severse onu dost edinirse, insanlar da kim kendilerine gönlünü açarsa o tarafa doğru yönelirler. Kendi köyünde ve çevresinde sürekli haksızlıklara maruz kalan, ezilen Dertli, muhtemeldir ki Alevi ve Bektaşi zümresine ait insanlar tarafından sevilmiş, korunmuş, maddi ve manevi açıdan desteklenmiştir. Kendi Sünnî çevresinde hep kötülöklere maruz kalan Dertli belki de Alevi ve Bektaşilerden hep iyilik görmüştür. Bu yüzden de sadece Kerbela ve Ehl-i Beyt özelinde değil Alevi-Bektaşilikle ilgili daha birçok unsuru şiirlerinde işlemiş hatta ısrarla kendisinin Alevi ve Bektaşi olduğunu vurgulamış olabilir. Bunun

yanında Ehl-i Beyt sevgisinden ve Kerbela hadisesindeki hassasiyetinden dolayı da kendisini Alevi ve Bektaşî sayması da kuvvetle muhtemeldir.

Bir dinin mensupları arasında farklı düşünce ve anlayışlara, mezhep ve meş-replere sahip insanları bir arada tutan, aidiyet duygusu ve düşüncesini perçinleyen, ortak payda oluşturan bazı unsurlar vardır. Tüm yaşananlara rağmen, Ehl-i Beyt sevgisi ve Kerbela'da yaşananlara karşı İslam dünyasındaki ortak tepki ve bakış, Müslümanları aynı duygu ve düşünce etrafında birleştiren önemli değerlerden biridir.

Sonnotlar

- ¹ Kerbela ile ilgili şiirler için Arslan-Erdoğan tarafından hazırlanmış Kerbela Mersiyeleri (2009) ve Çiftçi tarafından hazırlanmış Divan Şiirinde Kerbela Ağıtları (2008), Halk Şiirindeki Kerbela Ağıtları (2009) adlı antolojilere bakılabilir. Klasik Türk şiiri türlerindeki Maktel-i Hüseyinlerle ilgili tez ve makale olarak birçok çalışma yapılmıştır. “Kerbela” ve “Maktel-i Hüseyin” yazıp sosyal medyaya bir göz atmak, birçok çalışmaya ulaşmak için yeterli olacaktır. Bunun yanında Kerbela hadisesi çeşitli bilimsel toplantılara da konu olmuştur. Bunlar içinde ise Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi tarafından yapılmış olan Çeşitli Yönleriyle Kerbela Sempozyumu'nda (Sivas 2010), Kerbela hadisesi tarihi, edebi, dini yönden tartışılmıştır.

Kaynakça

- AKARPINAR, R.B. (2006). Mevlid törenlerinin yapısı. *Türkbilgi*. 12: 38-63.
- ALTUNTAŞ, İ. (2005). *Yeniçeri ocağı'nın kaldırılmasından sonra Bektaşî tekkeleri ve Osmanlı yönetimi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Eskişehir.
- ARSLAN, M., Erdoğan M. (2009). *Kerbela mersiyeleri*. Ankara: Grafiker Yayıncılık.
- BANARLI, N.S. (2001). *Resimli Türk edebiyat tarihi*. İstanbul: MEB.
- GÜRBÜZ, İ.A. (2012). Kerbelâ şehidinden sevgili imgesine: Hazreti Hüseyin. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 64 (Kış): 129-146.
- CANATAN, K. (2012). Türkiye'nin isim haritasının temeli olarak Ehl-i Beyt sevgisi. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 62 (Yaz): 213-236.
- ÇAĞLAYAN, B. (1997). *Kerbela mersiyeleri*. Yayımlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- ÇAĞLAYAN, B. (2014). www.academia.edu/7628843/Kerbela_Olay%C4%B1n%C4%B1nEdebiyatave_Di%C4%9Fer_Sanatlara_Yans%C4%B1mas%C4%B1 31.12.2014 Çeşitli Yönleriyle Kerbela (*Tarih Bilimleri*) I, (*Edebiyat*) II, (*Din Bilimleri*) III, (2010). (Editör: Alim YILDIZ), Sivas: Asitan Yayıncılık.
- ÇİFTÇİ, C. (2008). *Divan şiirinde Kerbela ağıtları*. İstanbul: Kevser Yayınları.
- ÇİFTÇİ, C. (2009). *Halk şiirinde Kerbela ağıtları*. İstanbul: Kevser Yayınları.
- DEMİR, N. (2011). Türk düşünce dünyasında Hazret-i Ali, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 60, (Kış). 85-104.
- DÜZGÜN, D. (2011). *Dertli divanı karşılaştırmalı metin*. Erzurum: Fenomen Yayınları.

- ERDOĞAN, K. (2007). Âşık Mustafa Kırkağacı'nın çeşitli manzumelerinde Ehl-i Beyt sevgisi, Kerbela hadisesi ve bununla ilgili yazdığı şiirler, 2. *Uluslararası Türk Kültüründe Alevilik ve Bektaşilik Bilgi Şölen 17-19 Ekim 2007 Bildiri Kitabı*. C.1, (Edt.: Filiz Kılıç, Tuncay Bülbül), Ankara: 227-247.
- GÖKŞEN, C. (2012). Âşık Şenlik'in Kars'ın işgal yıllarında söylediği koçaklama ve destanların halk üzerindeki etkisi. *Teke Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi* 1/3: 118-135.
- GÜZEL, A. (1999). *Dini-tasavvufi Türk edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları. <http://edebiyatortami.blogspot.com.tr/2012/11/cemil-ciftci-ile-soylesi-eyup-onder.html> 13.01.2015 <http://www.nvi.gov.tr/Files/File/Istatistikler/Isimler/en%20%C3%A7ok%20kullan%C4%B1la%20ad.pdf> 13.10.2014.
- KARAMAN, F. (2010). *Dini kavramlar sözlüğü*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- KAYA, B. (2015). Muharrem ayı ve Kerbela mersiyeleri. www.hbvdergisi.gazi.edu.tr/index.php/TKHBVD/article/view/783, 12.01.2015.
- KAYA, D. (2010). *Ansiklopedik Türk halk edebiyatı terimleri sözlüğü*. Ankara: Akçağ Yayınevi.
- KILIÇ, Ü. (2010). Kerbela vakası (tarihi süreç), *Çeşitli Yönleriyle Kerbela (Tarih Bilimleri) I*, Sivas: Asitan Yayıncılık, 15-48.
- KÖPRÜLÜ, M. F. (2004). *Saz şairleri*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- KÖPRÜLÜ, M. F. (2003). *Türk edebiyatı tarihi*. Ankara: Akçağ Yayınları. Kültürümüzde Ehl-i Beyt sevgisi, <http://www.anadolubf.org/sdetay.asp?did=68> 23.09.2014
- KUTLU, Ş. (1979). *Şair Dertli 1*. İstanbul: Tercüman 1001 Temel Eser.
- MAZIOĞLU, H. (1987). Bolu ve çevresinde yetişen şairler ve Dertli, *Bolu İli Halk Edebiyatı Sempozyumu 2-4 Mayıs 1986*. Bolu: Bolu Kalkınma ve Tanıtma Vakfı Yayınları. 39-43.
- OĞUZ, Ö. (1997). Âşık Dertli'nin tarikati meselesi, *Milli Folklor* 34 (Yaz): 18-22.
- ŞAHİN, H.İ. (2011). Kerbela olayının sözlü geleneğe yansması: İmam Hasan ve İmam Hüseyin destanı, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* 60 (Kış): 181-196.
- TEK, R. (2011). *Türk edebiyatında Dertli olgusu âşık Dertli ve eserleri (inceleme-metin)*. Yayımlanmamış doktora tezi. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kayseri.
- YARDIMCI, M. (2002). Başlangıcından günümüze Türk halk şiiri. Ankara: Ürün Yayınları.

